

Kateřina Šašková

Asyrský korunní princ

Abstract

There was no firm established succession rule in the Assyrian Empire, and the choice of successor depended only on the volition of the ruler who voted for one of his sons. Just during the life of his father, Assyrian crown prince was initiated into the various activities related to control of the state in order to get up the obligations of the ruler. The prince was also firmly connected with the cultic sphere. His ritual purity and the right activities were in the hands of the foremost scholars of the Assyrian royal court.

Asyrský korunní princ byl hned po panovníkovi nejvýznamnější osobou v Asyrské říši. Byl předurčen k tomu, aby po smrti krále převzal vládu, do jejíž tajů byl zasvěcován ještě za otcova života, kdy byl pověřován významnými státnickými úkoly. Jeho budoucí role v čele státu však nespočívala pouze v tom, aby pečoval o hospodářskou prosperitu země, bránil její hranice proti nájezdníkům a rozšiřoval území Asýrie, ale měl se stát rovněž nejvyšším knězem státního boha Aššura, jehož byl asyrský panovník místopředsedou a zástupcem na zemi. Všechny tyto úkoly vyžadovaly, aby se korunním princem stal muž nejen tělesně zdatný, aby byl schopen zvládat útrapy častých válečných tažení, ale také muž moudrý a rozvážný.

1. Vyobrazení

Na reliéfech či stélách je asyrský korunní princ nejčastěji zobrazován ve společnosti svého královského otce. Jeho oděv je honosnější než šat ostatních dvorských hodnostářů a jeho šperky se svým uměleckým zpracováním blíží šperkům panovníka. Typickým znakem, podle něhož lze asyrského korunního prince identifikovat, je zdobný diadém, z něhož vzadu splývají dvě stuhu zakončené třásněmi.¹ Uvázání tohoto diádemu bylo zřejmě součástí oficiálního jmenovacího obřadu (viz SAA IX, s. 38 – pozn. 7) a samotný diadém pak měl signalizovat, že právě tento z králových synů byl vybrán bohy i panovníkem za budoucího krále.² Právě od okamžiku, kdy mu byl udělen diadém, se stal následníkem trůnu druhým nejvýznamnějším mužem ve státě.

2. Písemné prameny

Vzhledem k důležitosti úřadu korunního prince se dochovalo poměrně velké množství písemných památek, které nám jeho postavu přibližují. Někteří panovníci v úvodu svých nápisů zdůvodňují, proč jejich otec zvolil právě je svým následníkem, a několika větami popisují období před svým nástupem na trůn. Dalším pramenem jsou administrativní záznamy a právní dokumenty, v nichž se objevují nejrůznější následníkovi služebníci, případně zmínky o něm, a, ačkoliv jen zřídka, jsou v těchto textech projednávány i záležitosti týkající se samotného korunního prince. Výjimku tvoří smlouvy o následnictví, v nichž vladař slavnostně určuje svého nástupce a pod záštitou božstev si pro něho vymáhá věrnost všech svých poddaných.

Nejméně zastoupenými zdroji informací jsou prorocké texty a dotazy k slunečnímu bohu Šamašovi, v nichž se panovník táže na správnost určitého rozhodnutí, jež se týká korunního prince, nebo na to, zda daný hodnostář zachová jemu i jeho synovi věrnost. Naopak nejpočetnější a také nejhodnotnější skupinou pramenů co do výpovědní hodnoty jsou dopisy, jež si mezi sebou vyměňovali panovník s korunním princem, významnými státními hodnostáři a královskými učenci. Právě z těchto dopisů se dozvídáme o kompetencích panovníkova nástupce ve správě státu, o jeho roli v kultovních záležitostech, ale také o vztazích uvnitř královské rodiny, o výchově a péči o královské potomky.

1) Viz vyobrazení.

2) Kupříkladu v dopise králi Asaraddonovi píše Adad-šumu-ušur následující: „Opásal jsi svého syna členkou a pověřil jej kralováním nad Asýrií, svého nejstaršího syna jsi pozvedl k vádě v Babylóně. Prvního jsi postavil po své pravici, druhého po své levici.“ (AOAT 5/1, text 129, ř. 7 – 13, s. 102 – 105).

Obr. 1: Asyrský korunní princ (SAA II, s. 19)

Značné obtíže nám však při posouzení role asyrského korunního prince v průběhu asyrských dějin činí časové rozložení dochovaných pramenů. Naprostá většina textů týkajících se následníka asyrského trůnu totiž pochází z novoasyrského období, přesněji z období vlády posledních panovníků, kteří pocházeli z takzvané dynastie Sargonovců. Z toho důvodu se také následující text týká téměř výhradně tohoto období. Zajímavé je rovněž rozdělení pramenů do období vlády jednotlivých králů z tematického hlediska. Zatímco texty z doby Sargona II. se týkají spíše válečných akcí, v nichž operoval korunní princ Sinacherib jako hlava výzvědné služby na severní hranici země, texty z období vlády jeho vnuka Asarhaddona přibližují následníka Aššurbanipala spíše v kultické rovině.

Protože velká část pramenů pochází právě z období vlády krále Asarhaddona, dostáváme se k jedné zvláštnosti tohoto období, která je v asyrských dějinách ojedinělá. Aby Asarhaddon vyřešil odedávna komplikované a napjaté vztahy s Babylónií, která byla toho času pod nadvládou Asýrie, rozhodl se jmenovat svým nástupcem v čele Asýrie jednoho ze svých mladších synů, Aššurbanipala, zatímco jeho staršího bratra Šamaš-šuma-ukīna ustanovil následníkem babylónského trůnu. Asýrie tedy měla dva korunní prince, asyrského a babylónského. Ačkoliv byl Šamaš-šuma-ukīn svému mladšímu bratru podřazený, poměrně často se v textech objevuje po boku svého bratra. Aššurbanipal je v těchto textech titulován jako korunní princ, čímž se rozumí budoucí vládce celé říše, zatímco Šamaš-šuma-ukīn je nazýváme korunním princem Babylónu.³

Oba dva korunní princové Asýrie jsou rovněž vyobrazeni na stéle svého otce Asarhaddona (viz Obr. 2), která byla nalezena v turecké lokalitě Zincirli, starověkém Sam'allu.⁴ Aššurbanipal a Šamaš-šuma-ukīn jsou vyobrazeni každý na jednom z boků stély a oba mají na hlavách diadémy potvrzující jejich funkci korunního prince. Oba dva jsou také stejně vysokí, což by mohlo značit, že jsou si rovni. Avšak Aššurbanipalův šat i diadém jsou zdobenější, a také je to on, kdo stojí ke svému otci čelem, kdežto Šamaš-šuma-ukīn stojí za Asarhaddonovými zády. Právě touto pozicí je vyjádřena Aššurbanipalova dominance nad jeho starším bratrem, korunním princem Babylónie (PORTER, Barbara Nevling, 2004, s. 267).

Obr. 2: Stéla ze Sam'allu (SAAS IX, s. 50)

2.1. Titulatura korunního prince

Problematická je rovněž otázka samotného titulu korunního prince. Asyrská titulatura totiž neměla pro následníka trůnu žádný speciální termín, a v pramenech je většinou nazýván jednoduše „králův syn“,⁵ což by ovšem mohlo teoreticky znamenat jakéhokoliv

3) Například: „Vydal jsem pokyny k obětem za Aššurbanipala, vel[kého korun]ního prince, za Šamaš-šuma-ukīna, korunního prince Babylónu, za Šeru'u-eṭerat, za Aššur-mukīn-paleiu a za Ašš[ur-et]jel-šamê-eršeṭi-muballissu.“ (SAA XIII, text 56, ř. rev. 6 – 10, s. 52).

4) Viz PARPOLA, Simo, 2001, s. 15 a mapa 2.

5) Akkadsky mār šarri (log. DUMU-LUGAL (viz například SAA I, texty 152 a 153, s. 121–123), log. A-MAN (viz například SAA VI, text 39, s. 41–42, a SAA VI, text 85, s. 73–74) nebo log. DUMU-MAN (viz například SAA VI, text 37, s. 40, SAA VI, text 40, s. 42–43, nebo SAA VI, text 52, s. 51–52)).

z králových synů. Sice se objevují také honosnější tituly jako „velký králův syn“,⁶ „králův syn z Paláce následnictví“,⁷ nebo spojení obou delších titulů – „velký králův syn z Paláce následnictví“,⁸ ale v dopisech, zprávách a administrativních textech se velmi často hovoří pouze o „královu synu“, v naprosté většině bez uvedení vlastního jména. Je zřejmé, že v textech tohoto druhu se jedná o korunního prince, protože ostatní královi potomci jsou naopak uváděni jen svým vlastním jménem, avšak není zcela jasné, zda tento zvyk platil i pro právní dokumenty a literární texty (viz SAA VI, s. XXVII).

2.2. Korunní princ v osobních jménech

O významu korunního prince svědčí rovněž fakt, že se jeho titul objevuje jako součást osobních jmen, v nichž je vyjádřena prosba o ochranu jeho osoby a je v nich zdůrazněno, že on stojí na svými bratry a že byl vybrán bohy, pod jejichž ochranou se nachází. Takové jmény jsou například Nabû-mār-šarri-ušur,⁹ Mār-šarri-aplu-ušur,¹⁰ Mār-šarri-bel-aḥḥe,¹¹ Ilu-mār-šarri-ēpuš¹² nebo Mar-šarri-ilā'ī.¹³

2.3. Korunní princ v pozhánáních a modlitbách

Asyrský následník je také velmi často zmiňován v dopisech adresovaných jeho otci, asyrskému králi. Jedná se především o požehnání, jež bylo součástí pozdravných formulí běžných v dopisech zasílaných vladaři jeho služebníky, ale přání štěstí, zdraví, dlouhých let a přízně bohů stejně jako zmínky o modlitbách za následníka trůnu se objevují i ve vlastních textech dopisů. Požehnání bylo často směřováno ke korunnímu princovi spolu s dalšími členy královské rodiny, nejčastěji králem, královnou nebo královnou matkou (viz například SAA X, text 16, ř. tev. 2 – 8, s. 14) a ostatním princům (viz například SAA X, text 348, ř. 17 – 21, s. 283), nebo pouze ke králi a korunnímu princovi (viz například SAA X, text 316, ř. rev. 10 – 14, s. 256). V jednom z dopisů z období vlády panovníka Asarhad-

dona odesílatel píše, že bohové „budou střežit [Aššurbanipala], velkého korunního prince z Paláce následnictví, a [korunního prince] Babylónu“ (SAA XIII, text 79, ř. rev. 1, s. 71), tedy Šamaš-šuma-ukína. Dochoval se dokonce dopis, jehož jediným obsahem je požehnání korunnímu princovi,¹⁴ kterému je také celý text adresován.

3. Péče o královské děti

Nejen korunnímu princovi, ale všem královským potomkům,¹⁵ se již od narození dostávalo náležitě péče ve všech směrech. V této oblasti jsou nám nepostradatelným zdrojem opět dopisy z období vlády krále Asarhaddona, který se úzkostlivě staral o vývoj svých dětí, a proto se o jejich stavu nechával podrobně informovat.¹⁶ Na základě těchto dopisů můžeme usuzovat, že královské děti, alespoň v Asarhaddonově době, vyrůstaly pod dozorem kněží a dalších učenců, kteří pečovali nejen o jejich zdraví a výchovu, ale také dbali na to, aby se nedopustily nějakého přestupku v kultické sféře a bohové jim zůstali nakloněni. Ústřední postavou těchto dopisů je pochopitelně především následník trůnu,¹⁷ ale objevují se i zprávy o dalších královských dětech.¹⁸

14) „Korunnímu princovi Asýrie, mému pánu, tvůj služebník Adad-šumu-ušur, který tě neustále velebí. [Dobře zdrávi] korunnímu princovi [z Paláce následnictví, mému pánu! [Nechť Aššur, Šin, Šamaš, [Nabû, Marduk, a velcí bohové nebes i země požehnají korunnímu princovi, mému pánu. Nechť dají [rado]st [a zdrávi] [korunnímu princovi] [z Paláce následnictví, mému pánu!“ (SAA X, text 186, s. 153).

15) Akkadsky jsou královské děti nazývány mārē šarri gabbu (viz například SAA I, text 133.a).

16) V dopise CT 53 69 podává Adad-šumu-ušur králi zprávu o těžké chorobě jednoho z jeho malých dětí: „Pokud jde o to, co mi napsal král, můj pán: „Jsem velmi skleslý. Co jsme učinili [špatně], že jsem tak zesmutněl kvůli svému maličkému?“ – kdyby byla (choroba) léčitelná, dal bys polovinu své země, aby se (maličký) vyléčil! Ale co můžeme dělat? Ó králi, můj pane, to je něco, co nemůže být uskutečněno.“ (SAA X, text 187, ř. 6 – 15, s. 154).

17) Příkladem může být dopis adresovaný králi Asarhaddonovi, jehož autorem je Urdu-Nanaia, vrchní královský lékař (viz PNA 1/I, s. 198). Dopis po pozdravné formulí, v níž je vedle svého chotě Ninurty zmíněna bohyně lékařství Gula, jejíž přízvisko znělo „velká hlavní lékařka bohů“ (viz například RIMA III, text A.0.104.2010, ř. 7 – 8, s. 232), pokračuje následovně: „Korunnímu princovi se daří velmi dobře. Vešel jsem do přítomnosti korunního prince a korunní princ mi řekl: „Celému mému tělu je lépe.“ Král, můj pán, může být [šťasten].“ (SAA X, text 323, ř. 7 – 12, s. 260 – 261).

18) Výše zmíněný Asarhaddonův vrchní lékař Urdu-Nanaia v jiném dopise informuje královi o zdraví prince Aššur-etel-šamē-eršeti-muballissu, Aššurbanipalova bratra (SAA X, text 321, s. 259).

6) Akkadsky mār šarri rabû (log. DUMU-LUGAL GAL-e (viz například SAA I, text 133, s. 110).

7) Akkadsky mār šarri ša bīt ridûti (viz například SAA IV, text 143, s. 154 (DUMU-LUGAL ša2 E2-UŠ-te), SAA IV, text 150, s. 161 – 162 (DUMU-LUGAL ša2 E2-re-du-ti), SAA IV, text 156, s. 167 – 169 (DUMU-LUGAL ša2 E2-re-du-u2-te, DUMU-LUGAL ša2 E2-re-du-u2-ti) nebo SAA IV, text 186, s. (DUMU-LUGAL ša2 E2-re-du-ti)).

8) Akkadsky mār šarri rabû ša bīt ridûti (AfO Beih. 9, texty Trb. a A., Trb. B., s. 71 – 72).

9) „Nabû, ochraňuj korunního prince!“ (PNA 2/II, s. 845).

10) „Korunní princovi, ochraňuj dědice!“ (PNA 2/I, s. 532).

11) „Korunní princ je pán bratrů“ (PNA 2/I, s. 532).

12) „Bůh stvořil korunního prince“ (PNA 2/I K, s. 532).

13) „Korunní princ je můj bůh“ (PNA 2/II, s. 741).

Největší zájem měl ovšem Asarhaddon o zdravotní stav korunního prince Aššurbanipala, proto když korunní princ onemocněl, nechával si od jeho ošetřovatele posílat detailní zprávy o léčebných postupech¹⁹ a prostřednictvím věštců se tázal božstev, zda má princ podstoupit určitou léčbu²⁰ a zda se uzdraví.²¹ Sám také podle následujícího úryvku z dopisu muže jménem Adad-šumu-ušur, vrchní zaklínač, jenž byl pověřen péčí o prince Aššurbanipala (viz PNA 1/I, s. 39), navrhl, aby léky podávané princem nejdříve ochutnávali otroci: „*Pokud jde o lék, o němž mi král, můj pán, psal, můj pán má naprostou pravdu. Necháme tyto otroky pít první, a korunní princ se napije až poté. Co jsem já, abych mluvil, starý muž, jenž nemá rozum. (Naopak) to, co řekl král, můj pán, je dokonalé jako slovo boha.*“ (SAA X, text 191, ř. 5 – rev. 7, s. 156). I po svém uzdravení se

19) „*Králi, mému pánu, tvůj služebník Urdu-Nanaia. Mnoho zdraví králi, mému pánu! Nechtě Ninurta [a] Gula dají radost a tělesné [zdra]ví králi, mému pánu! Korunnímu princovi se daří velmi dobře. Léčba, kterou jsme provedli a přiložili na hrud, trvala 1 a 1/2 hodiny. Zůstal při vědomí a poté se posadil (na svém lůžku). Je v pořádku!*“ (SAA X, text 322, ř. 1 – 14, s. 260).

20) Podobné dotazy vznesené asyrským panovníkem k božstvům byly velmi časté. Jejich předmětem byla rozličná rozhodnutí související s chodem státu, válečnými výpravami i s členy královské rodiny, ale průběh rituálu byl vždy téměř stejný. Příslušný dotaz sdělil panovník věštcům bārû, knězi vzdělanému ve věštění z vnitřností obětovaných zvířat. Ten poté dotaz zapsal na tabulku a předložil ji božstvům Šamašovi a Adadovi, božským patronům věštbý, případně pouze bohu spravedlnosti Šamašovi. Poté následoval časový úsek, během něhož měl Šamaš zaznamenat odpověď do útrobu zvířete, jež bylo vybráno k nadcházející oběti. Když bylo zvíře rituálně poraženo, prozkoumal kněz bārû jeho vnitřnosti a na základě zjištěných nálezů stanovil odpověď bohů (podrobněji viz SAA IV, s. XVI – LV). V následujícím textu je tázán bůh Šamaš, zda má korunní princ Aššurbanipal užít určité léky, a zda se poté uzdraví: „[Má Aššurbanipal, korunní princ] Paláce následnictví, [vypít tento lék, který] je umístěn [před] tvým velkým [bož]stvím, [a bude vypitím tohoto léku] zachráněn a ušetřen? [Bude žít a uzdraví se? Bude ..., za]chráněn a unikne? [Bude nemoc] jeho [těla] zažehnána? Opustí (jej)? Ví to tvé velké božství? [Je zách]rana (a) přežití [Aššurbanipala, korunního prince Paláce následnictví, vypitím tohoto léku [rozhodnuta a potvrzena v příznivé situaci příkazem tvého velkého božství], Šamaši, vznešený pane? [Spatří to ten, kdo je schopen to vidět? Uslyší to [ten, kdo je schopen slyšet]?“ (...) „[Ptám se tě, Šamaši, vznešený pane, zda tento lék, který [je] nyní [umístěn před tvým velkým božstvím, a který (se chystá) Aššurbanipal, korunní princ Paláce následnictví vypít — ((zda) vypitím tohoto léku bude .....] zachráněn, [a unikne]. Bud' přítomen [v tomto beranovi, vlož (do něho) jasnou kladnou odpověď...]" (SAA IV, text 187, ř. 1 – 9 a rev. 8 – 12, s. 190 – 191).

21) Například v textu BM 99062 je bůh Šamaš tázán, zda se Aššurbanipal uzdraví z bolesti nadbříšku (SAA IV, text 188, s. 191-192).

však korunní princ musel šetřit, a podle rad ošetřovatele nesměl po jedné z prodělaných chorob nějaký čas jezdit na koni a napínat luk (viz SAA X, text 192, s. 157).

4. Volba korunního prince

Nyní se však dostáváme k zásadní otázce, totiž na jakém principu probíhala volba následníka trůnu. Zdá se, že žádná závazná pravidla pro určení korunního prince neexistovala. Zpravidla sice býval za následníka trůnu považován nejstarší královský syn, avšak konečné slovo v otázce nástupnictví měl panovník, který navíc mohl své rozhodnutí změnit. Legitimním důvodem ke změně nástupnictví samozřejmě bylo, když následník trůnu předčasně zemřel. Například Asarhaddon zvolil Aššurbanipala korunním princem až poté, co jeho starší bratr, Sîn-nādin-apli, předčasně zemřel (PNA 3/I, s. 1138).²² Král Sinacherib změnil rozhodnutí ohledně volby svého nástupce dokonce dvakrát, aniž by došlo k úmrtí korunního prince. Poprvé roku 698 př. n. l., když o dva roky dříve svého nejstaršího syna a následníka trůnu Aššur-nādin-šumiho ustanovil králem Babylónie,²³ do role korunního prince povýšil dalšího ze svých synů, Arda-Mullissiho (SAAS VII, s. 17). Později však své rozhodnutí z nám neznámých důvodů opět změnil a za svého nástupce určil jednoho ze svých mladších synů, Asarhaddona. Sám Asarhaddon své zvolení popisuje následovně:

„*I když jsem byl já mladší než moji velcí bratři, na rozkaz Aššura, Šamaše, Béla a Nabûa, Ištar z Ninive a Ištar z Arbely, otec, můj zploditel, mne pozvedl ze (všech) mých bratří a řekl: „Toto je můj následník“. Šamaše a Adada se oběti tázal a jasně ano mu odpověděli: „toto je tvůj nástupce“. Jejich závažné sdělení (otec) vyplnil a shromáždil obyvatele*

22) Ohledně volby královského syna Sîn-nādin-apli se dochoval dotaz, který Asarhaddon předložil bohu Šamašovi: „*Šamaši, vznešený pane, dej mi jasnou kladnou odpověď na to, nač se tě tážil! Má se Asarhaddon, král Asýrie, snažit a plánovat? Má nechat vejít svého syna, Sîn-nādin-apliho, jehož jméno je zapsáno na tomto papyru před tvým velkým božstvím, do Paláce následnictví? Je to příjemné tvé božskosti? Je to vítané pro tvoji božskost? Ví o tom tvé božství? Je vstup Sîn-nādin-apliho, syna Asarhaddona, Krále Asýrie, jehož jméno je zapsáno na tomto papyru, do Paláce následnictví, stanoveno a potvrzeno v příznivé situaci příkazem tvého velkého božství, Šamaši, vznešený pane? Spatří to ten, kdo je schopen to vidět? Uslyší to [ten, kdo je schopen slyšet]?“ (SAA IV, text 149, ř. 1 – 10, s. 160). Pozdější texty však o princovi Sîn-nādin-aplim mlčí, z čehož lze usuzovat, že zřejmě předčasně zemřel (STRECK, Maximilian, 1916, s. CLXXXV; PNA 3/I, s. 1138).*

23) Sinacherib se o tomto svém rozhodnutí z roku 700 př. n. l. krátce zmiňuje v jednom ze svých nápisů: „*Na svém čtvrtém tažení (...)* „*jsem na jeho (Marduk-apla-iddinův) královský trůn usadil Aššur-nādin-šumiho, svého nejstaršího syna, zrozence z mých beder. Svěřil jsem mu rozlehlou zemi Sumeru a Akkadu“ (OIP II, text H2, sloupec III, ř. 50 a 72 – 74, s. 34 – 35)*

Asýrie, malé i velké, mé bratry, před Aššurem, Sīnem, Šamašem, Nabûem a Mardukem, velkými bohy Asýrie, bohy obývajícími nebesa a zemi, že budou chránit mé nástupnictví. V příhodném měsíci, ve dni stanoveném podle jejich vznešeného příkazu do bīt ridūti (domu následnictví), do místa bázně (vzbuzujícího úcty), v němž je základ království, jsem radostně vstoupil. Tento čin (tvrdě) zasáhl mé bratry, kteří opustili (vůli) bohů, vzdorovali jejich přání a osnovali zlé (činy). Lži, pomluvy a bezbožné výmysly si na mne vymysleli a proti mně vedli, falešnými obviněními za mé zády nenávisť proti mně podněcovali. Chtěli popudit dobrotivé srdce mého otce, mně nakloněné, proti vůli bohů. Jeho srdce (však) bylo naplněno milostí a jeho záměrem bylo, abych vládu vykonával já.“ (NOVÁKOVÁ, Nea; PECHA, Lukáš; RAHMAN, Furat, 1998, s. 149 – 150).

Z Asarhaddonových slov je zřejmé, že zvolení mladšího z královských synů nebylo zcela běžné, přestože se jednalo o vůli krále. Ani on sám však nakonec za svého nástupce nezvolil svého nejstaršího potomka, ale jeho mladšího bratra Aššurbanipala. Dochoval se dokonce dopis, v němž již zmíněný Adad-šumu-ušur, jenž byl v Aššurbanipalových službách, gratuluje králi ke skvělému výběru.²⁴

5. Smlouvy o věrnosti korunnímu princovi

Aby král zajistil svému nástupci věrnost asyrských dvořanů i vazalů, nechal jak Sinacherib,²⁵ tak také Asarhaddon²⁶ sepsat smlouvu o věrnosti, v níž jednak jmenovitě následní-

24) Adad-šumu-ušur po pozdravné formulí píše: „Co nebylo vykonáno v nebesích, král, můj pán, učinil na zemi a ukázal nám. Oděhl jsi svého syna členkou a pověřil jej kralováním nad Asýrií, svého nejstaršího syna jsi ustanovil k vládě nad Babylónem. Prvního jsi umístil po své pravici, druhého po své levici! (Když toto) jsme viděli, žehnali jsme králi, našemu pánu, a naše srdce byla nadšena. Necht' Aššur, Šamaš, Nabû, Marduk a velcí bohové nebes a země nechají krále, mého pána, spatřit, jak prospívají! Necht' Aššur, Adad a Šamaš, deset(krát) každý, určí osud králi, mému pánu, a jeho synům! Necht' Aššur učiní tvé jméno věčným v nebesích i na zemi! Tak, jak jsi připravil skvělou životní dráhu pro tyto své dva syny, připrav také skvělý osud pro (zbytek) svých početných synů! Vezmi je do (svého ochranného) stínu a bezpečí! Ať jako sémě trávy vládnou nade všemi zeměmi! Necht' jsi dobrý k Asýrii - necht' je Asýrie dobrá k tobě!“ (SAA X, text 185, ř. 1 – rev. 4, s. 152).

25) „[...] kterou Sinach[erib], král Asýr[ie, tvůj pán], ti uložil. Jestliže bys slyšel nepatřičné věci, promluviš (a) [půjdeš] k Sinacheribovi, králi Asýrie, [svému pánu], a zcela se oddáš králi, svému pánu. Budeš chránit [Asarhaddona, zvoleného korunního prince, a] ostatní prince, [které ti Sinacherib, král Asýrie, ukázal].“ (SAA II, text 3, ř. 1' – 6'.

26) Asarhaddonova nástupnická smlouva ve prospěch Aššurbanipala byla sepsána 18. ajaru v eponymátu Nabû - bělu-ušura, guvernéra Dūr-Šarukku (SAA II, text 6, ř. 664 – 665, s. 58), tedy roku 672 př. n. l. (SAAS II, s. 61), ale samotná přísaha byla podle Aššurbanipalových

ka uvedl, a také zavázal k poslušnosti a jeho ochraně všechny své poddané. Zajímavým dokumentem je rovněž smlouva, jíž uzavřela Sinacheribova manželka Naqīa (Zakūtu) s Šamaš-šuma-ukīnem, ostatními Asarhaddonovými syny, s asyrskými hodnostáři i veškerým lidem Asýrie, aby byli věrní korunnímu princovi Aššurbanipalovi, chránili jej a neplánovali proti němu vzpoury.²⁷ Tento text je dokladem toho, že

palových análů složena již o několik dní dříve, 12. ajaru: „Asarhaddon, král Asýrie, otec, můj zploditel, měl v úctě slovo Aššura a Bēlet-ilī, svých pomocníků, jímž mi výkon královské vlády svěřili. V ajaru, měsíci Ey, pána lidstva, dvanáctého dne, v příznivém dni, ve svátek ŠUM-GAR(?) bohyně Guly(?), aby splnil vznešený příkaz, který mu Aššur, Mullisu, Sīn, Šamaš, Adad, Bēl, Nabû, Ištar z Ninive, Královna z Kidmuri, Ištar z Arbely, Ninurta, Nergal a Nusku uložili, shromáždil lid Asýrie, velké i malé, od Horního i Dolního moře. Aby mne v mé hodnosti korunního prince a budoucího vládce Asýrie chránili, nechal je smlouvu při [velkých] bozích odpřísáhnout.“ (STRECK, Maximilian, 1916, Der Rassam Cylinder, sloupec I, ř. 8 – 22, s. 2 – 5).

27) „Smlouva Zakūtu, královny Sina[cheriba], královny Asýrie, matky Asarhaddona, krále Asýrie, s Šamaš-šuma-ukīnem, jeho rovným bratrem, s Šamaš-mētu-uballīem a se zbytkem jeho bratrů, s královským potomstvem, s hodnostáři a guvernéry, vousatými i eunuchy, královými nejbližšími, stálým vojskem a všemi, kdo vstupují do paláce, s Asyřany, nízkými i mocnými. Kdokoliv, kdo je (zahrnut) v této smlouvě, kterou královna Zakūtu s celou zemí uzavřela ohledně svého milovaného vnuka [Aššurba]nipala, kdokoliv (z vás), kdo by [...] osnoval a konal špatnou a zlou věc nebo se vzbouřil proti svému pánu Aššurbanipalovi, králi Asýrie, ve svých srdcích zplodil a vtělil do slov špatnou [int]riku nebo zlé spiknutí proti [svému pánu] Aššurbanipalovi, králi Asýrie, [ve sv]ých [srdcích] zamýšlel a plánoval špatnou radu a zlé doporučení ke vzpouře a povstání proti svému pánu Aššurbanipalovi, králi Asýrie, (nebo) se spikl [s] někým jiným [...] k vraždě svého pána [Aššurbanipala, krále] Asýrie: [Necht' Aššur, Sīn, Šamaš], Jupiter, Venuše, Saturn, Merkur, [Mars, and Síríus] [...] [ji]hu i [severu]. [A jestliže] od tohoto dne (uslyšíte) špatné [slovo] o vzpouře a povstání vyslo[vené proti] svému pánu Aššurbanipalovi, králi Asýrie, přijdete a podáte zprávu Zakūtu, jeho matce, a Aššurbanipalovi, [králi Asýrie], svému pánu. A jestliže zaslechnete (plán) o zabití či odstranění svého pána [Aššur]banipala, krále Asýrie, přijdete a podáte zprávu Zakūtu, [jeho matce], a svému pánu Aššurbanipalovi, králi Asýrie. A jestliže uslyšíte o špatné [in]trize zosnované proti vašemu pánu Aššurbanipalovi, králi Asýrie, musíte promluvit v přítomnosti Zakūtu, jeho matky, a svého pána Aššurbanipala, krále Asýrie. A jestliže uslyšíte a budete vědět, že jsou ve vašem středu lidé, kteří navádějí k ozbrojenému povstání nebo podněcují spiknutí, ať už vousatí či eunuši nebo jeho bratři nebo (někdo) v jeho blízkosti nebo vaši bratři či přátelé nebo kdokoliv v celé zemi – měli byste slyšet a [vědět] (to, že) je musíte chytit a [zabít] a přivést k Zakūtu, [jeho matce], a k Aššurbanipalovi, [králi Asýrie, vašemu pánu].“ (SAA II, text 8, s. 62 – 64).

ani po Sinacheribově smrti neztratila tato energická žena svůj vliv a aktivně zasahovala do volby následníka trůnu.

6. Bít ridûti a jeho personál

Po svém oficiálním jmenování se následník přestěhoval do takzvaného Paláce následnictví (*bît ridûti*; viz CAD R, s. 326 – 327), který se stal sídlem celé rodiny korunního prince,²⁸ a také administrativním centrem říše, neboť korunní princ byl plně zapojen do správy státu. Král Aššurbanipal v jednom ze svých nápisů popisuje vstup do *bît ridûti* následovně:

„*S radostí (a) nadšením vešel jsem do bît ridûti, místa vědění, pouta kralování, v němž Sinacherib, můj děd, jako královský syn (dle) a královský úřad vykonával, (a) v němž se Asarhaddon, otec, můj zploditel, zrodil, vyrůstal, vládu nad Asýrií vykonával, všem vládcům panoval(?), rodinu rozšířil(?) a členy domácnosti a příbuzné shromáždil. Také já, Aššurbanipal, jsem si tam moudrost Nabûovu, celé písařské umění (a) všechny dovednosti, kolik jich bylo, osvojil.*“ (STRECK, Maximilian, 1916, s. 5).

Být ve službách korunního prince patřilo k nejprestižnějším zaměstnáním ve státě. Kupříkladu Aššurbanipalův vychovatel (viz SAA IV, s. XXXI.), astrolog Balasî (viz PNA 1/II), píše králi: „*vskutku, komu věnoval král takovou přizeň jako mně, když jsi mně určil pro službu korunnímu princovi, abych byl jeho učitelem a vzdělával jej?*“ (SAA X, text 39, ř. rev. 4 – 9, s. 30). Vedle Balasîho bylo ve službách korunního prince velké množství běžného služebnictva,²⁹ ale také princovi nejbližší rádcové a služebníci³⁰

28) V následujícím dopise adresovaném Libbâli-šarrat, ženě korunního prince Aššurbanipala, se pisatelka Šerua-eširat, Aššurbanipalova sestra, nazývá „nejstarší dcerou Paláce následnictví“. Text je rovněž dokladem toho, že ani vztahy uvnitř ženské části královské rodiny nebyly vždy dobré: „Slovo královny dcery k Libbâli-šarrat. Proč nenapíšeš tabulku, svůj cvičný text neuděláš? Pokud to neučiníš, řeknou si: „Toto je sestra Šeruy-eširat, nejstarší dcery Paláce následnictví Aššur-étel-ilâni-mukînniho, velkého krále, mocného krále, krále světa, krále Asýrie?“ Nicméně ty jsi (pouze) snacha, žena z domácnosti Aššurbanipala, velkého korunního prince zvoleného Asarhaddonem, králem Asýrie“ (SAA XVI, text 28, s. 23). Aššur-étel-ilâni-mukînni je pravděpodobně zkratkou jména Aššur-étel-ilâni-mukî-n-apli, druhého jména panovníka Asarhaddona (PNA 1/I, s. 184).

29) Tito lidé jsou v textech nazýváni jednoduše „služebník korunního prince“, akkadsky ardu ša mâr šarri (např. LU2ARAD ša DUMU-MAN; viz SAA VI, text 52, ř. rev. 17, s. 52).

30) Například pobočník korunního prince (akkadsky mâr qâti ša mâr šarri; např. LU2DUMU-ŠU.II ša DUMU-MAN; SAA XIV, text 125, ř. rev. 5' – 6', s. 104) nebo vrchní eunuch korunního prince (akkadsky rab ša reši ša mâr šarri; např. LU2GAL-SAG ša2 A-MAN;

i další lidé specializovaní na různé činnosti spojené s chodem princovy domácnosti,³¹ administrativou a správou následníkovu majetku,³² vojenskou službou³³ a ochranou korunního prince,³⁴ jakož i osoby dozírající na kulturní a rituální čistotu následníka a celé jeho domácnosti.³⁵ Mimo tyto osoby podřízené přímo korunnímu princovi se v Paláci ná-

SAA XIV, text 40, ř. 2, s. 44) spolu s ostatními eunuchy korunního prince (akkadsky ša reši ša mâr šarri; např. LU2SAG ša DUMU-LUGAL; SAA VI, text 287, ř. 13, s. 231).

31) V textech jsou doloženi: správce domácnosti korunního prince (akkadsky ša muḫḫi bît mâr šarri; např. LU2ša2-UGU-E2 A-LUGAL; SAA XII, text 92, ř. rev. 7, s. 116), vrátný korunního prince (akkadsky atû mâr šarri; např. LU2I3.DUB A-MAN; SAA VI, text 299, ř. rev. 8, s. 242) nebo vrchní kuchař korunního prince (akkadsky rab nuḫatimmi ša mâr šarri; např. LU2GAL-MU ša2 A-MAN; SAA XIV, text 307, ř. rev. 5', s. 216).

32) Objevují se: správce vesnic korunního prince (akkadsky rab âlâni ša mâr šarri; např. LU2GAL-URU.MEŠ ša2 DUMU-MAN; SAA VI, text 109, ř. 6 – 7, s. 100), guvernér korunního prince (akkadsky pâḫutu ša mâr šarri; např. LU2EN.NAM ša DUMU-MAN; SAA XIV, text 23, ř. 4, s. 28), místodržící korunního prince (akkadsky šakin mâr šarri; např. LU2GAR-nu DUMU-MAN; SAA XIV, text 318, ř. rev. 5', s. 220), treasurer of the crown prince (akkadsky masennu ša mâr šarri; např. LU2IGI.DUB ša DUMU-MAN; SAA VI, text 287, ř. rev. 11, s. 231), obchodník korunního prince (akkadsky tamkâru ša mâr šarri; např. LU2DAM.KAR3 ša DUMU-MAN; SAA VI, text 210, ř. 14, s. 170), písař korunního prince (akkadsky ṭupšarru ša mâr šarri; např. LU2A.BA ša2 DUMU-MAN; SAA VI, text 57, ř. rev. 1, s. 55) nebo aramejský písař (akkadsky ṭupšar armâia ša mâr šarri; např. LU2A.BA KUR:ar2-ma-a-a ša A-MAN; SAA XIV, text 205, ř. rev. 13, s. 165).

33) Kupříkladu vozataj korunního prince (akkadsky mukil appâti ša mâr šarri; např. LU2DIB.KUŠ.PA.MEŠ ša A-MAN; SAA IV, text 283, ř. rev. 16, s. 228), „třetí muž“ (ve voze) korunního prince (akkadsky tašlišu ša mâr šarri; např. LU23.U5 ša A-MAN; SAA VI, text 199, ř. rev. 6', s. 158), trenér koní či spíše vozataj korunního prince (akkadsky sūsân mâr šarri; např. LU2.GIŠGIGIR A-MAN; SAA XIV, text 287, ř. rev. 6', s. 208), chovatel (koní) korunního prince (akkadsky muribbânu ša mâr šarri; např. LU2muribbânu ša DUMU-MAN; SAA VI, text 37, ř. rev. 7, s. 40), velitel oddílu korunního prince (akkadsky rab kišri ša mâr šarri; např. LU2GAL-ki-šir ša2 DUMU-MAN; SAA VI, text 299, ř. rev. 5, s. 242) či důstojník zpravodajské služby korunního prince (akkadsky mutîr ṭemi ša mâr šarri; např. LU2mu-tar-UMUŠ ša A-MAN; SAA XIV, text 169, ř. rev. 7, s. 140).

34) Velitel strážce korunního prince (akkadsky rab kišir qurbûti ša mâr šarri; LU2GAL-ki-šir qur-ZAG ša A-MAN; SAA XIV, text 29, ř. 6 – 7, s. 31), strážce korunního prince (akkadsky ša qurbûti ša mâr šarri; např. LU2qur-ZAG ša A-MAN; SAA IV, text 325, ř. rev. 19', s. 264) nebo osobní strážce korunního prince (akkadsky ša šepi ša mâr šarri; např. ša-GIR3.II ša A-MAN; SAA IV, text 325, ř. rev. 20', s. 264).

35) Vrchní zaříkávač domu korunního prince (akkadsky rab âšîpi ša bît mâr šarri;

slednictví objevují také lidé ve službách následníkovy ženy³⁶ a personál sloužící nejvyšším hodnostářům korunního prince.³⁷ Jejich jména se dochovala především ve smlouvách, kde tito lidé figuruji převážně jako svědkové.

7. Role korunního prince ve správě státu

Pokud jde o roli korunního prince ve správě státu, byl následník pravou rukou svého otce a zřejmě jej dokonce zastupoval, když byl král na válečných taženích mimo Asýrii (viz SAA V, s. XVI). I v době královy přítomnosti mu však byly svěřeny některé významné funkce. Jak vyplývá z dotazů kladených slunečnímu bohu Šamašovi, mohl korunní princ například jmenovat některé administrativní i chrámové úředníky.³⁸ Královská korespondence zase ukazuje, že přinejmenším princové Sinacherib³⁹ a Aššurbanipal měli také na starosti informace podávané zvědy z pohraničních oblastí (viz SAA IV, s. LVIII). Určité pravomoci měl následník i v oblasti soudnictví, neboť se na něho v dopisech obraceli lidé, jimž se stalo nějaké bezpráví,⁴⁰ a v jednom soudním rozhodnutí týkajícím se

např. LU2GAL:MAŠ.MAŠ ša2 E2 A-MAN; SAA XIV, text 264, ř. 3', s. 197), zařikávač ve službách korunního prince (akkadsky āšipu ša ina pāni mār šarri; např. LU2MAŠ.MAŠ ša ina IGI DUMU-MAN; SAA X, text 257, ř. rev. 4–5, s. 203) nebo osoba starající se o ochranné božstvo šědu v paláci korunního prince (akkadsky amēl šēdi ša bīt mār šarri; např. LU2..DALAD ša E2 DUMU-LUGAL; SAA VI, text 288, ř. 18, s. 232). 36) V jednom textu se například objevuje bojovník ve voze ve službách paní domu korunního prince, tedy jeho choti, akkadsky nazývaný mār damqi ša bēlet bīti ša mār šarri (např. A-SIG ša2 GAŠAN-E2 ša2 DUMU-MAN; SAA VI, text 200, ř. rev. 7., s. 159).

37) Například trenér koní /vozataj vrchního eunucha korunního prince (akkadsky sūsān ša rab ša rēši ša mār šarri; např. LU2GIGIR LU2GAL-SAG ša2 A-MAN; SAA XIV, text 40, ř. 2, s. 44)

38) V jednom z textů z období vlády krále Asarhaddona je například vznesen dotaz k bohu Šamašovi, zda má princ Aššurbanipal dosadit jistého muže do funkce vysokého kněze v Mardukově chrámu (viz SAA IV, text 266, s. 240–241).

39) Královská korespondence z období vlády panovníka Sargona II. obsahuje několik textů, v nichž korunní princ Sinacherib posílá svému otci zprávy, které obdržel od zvěděů působících na hranici se státem Urartu (např. SAA I, texty 29–32, s. 28–33).

40) Například v textu ABL 152 se jistý Dadí dovolává spravedlnosti korunního prince následovně: „Korunnímu princi, mému pánu, tvůj služebník Dadí, syn Běl-rēmanniho, kněze v Bīt Kidmuri. Necht' Aššur a Ištar žehnají korunnímu princi, mému pánu. Vrchní dodavatel potravin mne uvěznil a vyslychal mne bez (povolení) krále nebo korunního prince. Uloupil mé dědictví. Vše, co můj otec nabyl pod královou ochranou, uloupil a odnesl. Zároveň odnesl jeden talent čistého stříbra a dvacet min stříbra v domácím náčiní – dary

Král Sargon II. a korunní princ Sinacherib (PERROT, Georges a CHIPIEZ, Charles, 1884, s. 96)

majetku jistého hodnostáře se dokonce praví: „*kdokoliv poruší tuto smlouvu, král a korunní princ budou jeho žalobci*“ (SAA VI, text 238, ř. 9 – 10, s. 187), a budou tedy vymáhat spravedlnost.

8. Role korunního prince v kultu

Povinnosti asyrského korunního prince se ovšem nevztahovaly pouze na světské záležitosti, ale následník byl vázán rovněž na sféru kultickou. Veškeré dění ohledně osoby korunního prince se, stejně jako v případě asyrského krále, řídilo rituálními předpisy a vůlí bohů zjevanou prostřednictvím věštebných znamení. Ve jménu následníka i ostatních královských potomků byly přinášeny oběti božstvům.⁴¹ Pokud se objevila neblahá znamení, konaly se pro korunního prince rituály k odvrácení zlých sil.⁴² Rovněž návštěvy chrámů,⁴³ a dokonce

krále a královny matky. Já jsem zdědil úřad svého otce, (ale nyní) jsem byl (dokonce) vyhánán z paláce. Nechtě se korunní princ (o toto) postará, abych nezemřel bez (pomoci) krále nebo korunního prince.“ (SAA XIII, text 154, s. 126).

41) V dopise ABL 113 Urdu-Nabû podává králi zprávu o nacházejících obětech za jeho děti: „Vydal jsem pokyny týkající se obětí za Aššurbanipala, vel[kého korunn]ího prince, za Šamaš-šuma-ukīna, korunního prince Babylónu, za Šeru'u-eṭerat, za Aššur-mukīn-paleiu a za Ašš[ur-et]el-šamē-eršeti-muballissu. [Přine]su jejich oběti před Nabûa a Tašmētu a vykonám je v [lož]nici. Nechtě jim dopřeji 100 let života. jejich děti a vnuci ať se dožijí vysokého stáří a král, můj pán, nechtě je uvidí (vyrůstati).“ (SAA XIII, text 56, ř. rev. 6 – 17, s. 52).

42) Příkladem může být text ABL 1099, v němž Marduk-šākin-šumi, jeden z nejpřednějších vzdělanců královského dvora, informuje panovníka o průběhu rituálů prováděných na základě pozorování planety Mars: „Pokud [jde o pozorování] Marsu, [o němž mi král, můj pán], psal: „Vykonej [jeho (rituály) modliteb „pozvednutí ruky“] a vykonej je též p[ro korunního prince]“ – [Již] jsem s nimi [za]čal, (ale) [če]kám na [...]“ (viz PNA 2/II, s. 722-723), (SAA X, text 262, ř. 5 – 10, s. 205 – 207). Jak však dokazuje dopis ABL 23 pocházející od stejného autora, rituály za korunního prince mohly být konány i preventivně, aniž by se objevilo nějaké zlé znamení: „Otevřel jsem své ruce a modlil se k bohům: vše je dobré, bohové požehnali králi, mému pánu, a jeho synům. Nicméně, pokud si to král žádá, nechtě napíší do Kalhu a vykonají (rituály) modliteb „pozvednutí ruky“ před měsíčním božstvem a apotropaický rituál proti zlu všeho druhu pro korunního prince a prince Babylónu. Jak (by to mohlo) uškodit?“ (SAA X, text 240, ř. rev. 6 – 20, s. 191).

43) Následující text se týká návštěvy posvátných míst korunním princem Aššurbanipalem: „[Aššurbanip]al, korunní princ [Paláce následnictví, který mnoho [dní], měsíc za měsícem, dnem i nocí bě[doval před tvým vznešeným božstvím, ó Šamaši, vel]ký [pane, a (kterého) tvé vznešené božství zná] – [v souladu s pří]kazem tvého vznešeného božství, Šamaši, velký pane, a [tvými pří]znivými rozhodnutími, smí osoba (jmenovaná) v tomto

i návštěvy královského otce, to vše se řídilo rozhodnutím věštců o tom, zda je daná doba příznivá či není.⁴⁴

Z asyrského pantheonu měl následník trůnu úzký vztah obzvláště ke „korunnímu princovi bohů“,⁴⁵ k bohu Nabûovi, který určoval osud korunního prince a byl jeho patronem (viz SAAS XIV, s. 57 a 72). S bohem Nabûem, jenž byl čas od času zaměňován s bohem Ninurtou, byla ztotožněna planeta Merkur, která byla zároveň planetou korunního prince⁴⁶ a hrála ústřední roli v astrologických věštbách, jež se k jeho osobě vztahovaly.⁴⁷ O těsném spojení mezi korunním princem a bohem Nabûem svědčí i úryvek

dotazu, Aššurbanipal, korunní princ Palá[ce následnictví – ať] (se) (týká) jeho či jeho otce Asarhaddonu – uchopit [ruku boha nebo] ruku bohyně nebo ruku jejich (osobního) božstva nebo ruku [jejich] (osobní) boh[hyně nebo] ruku jejich městského boha nebo ruku jejich městské bohyně [nebo ruku] boha jejich nejvýznamnějších svatostánků a navštívit [posvátná místa] svých [bohů, věnovat] jim votivní dar(y) a předměty žádané [bohy a bohyněmi], aby [hněv boha] a bohyně [nepostihl] Aššurbanipala, korunního [prince Paláce následnictví a Asar]haddonu, krále Asýrie, jeho otce?“ (SAA IV, text 196, ř. 1' – 12', s. 197).

44) Nabû-aḥḫē-erība, významný astrolog a hemerolog u Asarhaddonova královského dvora v Ninive, podává v dopise ABL 82+ přesný rozpis rituálních úkonů, které má korunní princ vykonat v prvních dnech měsíce nisannu, a také uvádí dobu vhodnou k návštěvě krále: „Co se týče korunního prince, o němž mi král, můj pán, psal říkáje, že by korunní [princ měl navštívit] krá[le, mého pána, (a ptaje se): „Je první den v nisannu příznivý?“ – Prvního nisannu by [se] měl o[mýt a o]čistit, přinést oběť potravin pro Marduka, vykonat úlitbu vody a prvotřídního piva napravo a nalevo. Pak bude tento muž zářit jako slunce. Druhého dne by neměl vycházet do ulic. Čtvrtého nisannu by se měl vrhnout na zem před Mardukem a uvést své znamení ve známost, (poté) mu bude dopřána sláva a blahobyť. „Mel by uvést své znamení ve známost“ (znamená), že by měl přednést svůj případ před bohem. Jiná věc: Planeta Merkur září [vel]mi jasně – značí korunního prince. To je [příznivé] pro Subartu [a příz]nivě pro krále a korunního prince. (Jestliže) se korunní pri[nc] chystá vejít do přítomnosti krále, [mého pána], je (nyní) [příznivé] to učinit.“ (viz PNA 2/II, s. 794 – 796), (SAA X, text 74, ř. 6 – rev. 11, s. 55 – 56).

45) Korunním princem bohů je Nabû nazýván například v Aššurbanipalově Hymnu k Tašmētu a Nabûovi: „Požehnej mi, korunní princovi bohů!“ (kur-ba-an-ni DUMU-MAN DIN-GIR.MEŠ; SAA III, text 6, ř. 3, s. 17).

46) Zatímco planetou jeho otce, krále Asýrie, byl Saturn (viz SAA X, text 51, ř. rev. 8 – 9, s. 38).

47) Například v jednom z doporučení, kdy smí korunní princ navštívit svého otce, astrolog Balasí, Aššurbanipalův vychovatel, píše: „Planeta Merkur (značí) korunního prince.“ (SAA X, text 52, ř. rev. 9, s. 39). V podobném duchu se vyjadřuje rovněž další významný astrolog a hemerolog, Nabû-ušur-erība, v dopise ABL 82+ (viz SAA X, text 74, ř. rev. 5 – 6, s. 56; citace textu v pozn. 44).

následující textu adresovaného jedním z učenců králi Aššurbanipalovi: „*Kříž je emblémem boha Nabûa. Král, můj pán, ví, (že) kvůli tomuto (spojení) je kříž symbolem korunního prince. Král, můj pán, nyní jednal, jak náleží jeho důstojnosti: emblém byl vystaven [v] „Domě Ešnunny“. Říkají o něm: „Je to bůh Nabû (sám).“*“ (SAA X, text 30, ř. 3 – 7, s. 22 – 23). Zřejmě díky této vazbě měl princ Aššurbanipal také na starosti přípravu a organizaci Nabûových slavností, které se konaly v měsíci *ajaru* ve městě Kalġu.

Závěr

Z novoasyrských dokladů je zřejmé, že adept na úřad budoucího asyrského krále musel být osobou schopnou po všech stránkách, a že zastávat úřad asyrského korunního prince byl bezesporu velmi náročný úkol. V asyrské říši nebylo přesně stanovené nástupnické právo, a tak volba následníka trůnu závisela pouze na vůli panovníka, který do této funkce zvolil jednoho ze svých synů. Ještě za králova života byly princovy vlastnosti a schopnosti důkladně prověřovány, a tak se občas stalo, že král svoji vůli ohledně následnictví v průběhu své vlády změnil, v jednom případě dokonce dvakrát. Korunní princ byl zapojován do nejrůznějších činností souvisejících s chodem státu, aby plně pronikl do povinností asyrského panovníka. Princ následník byl také, stejně jako jeho otec, pevně spjat s kultickou sférou. Na jeho rituální čistotu a správné konání dbali nejpřednější učenci asyrského královského dvora z řad kněží, kteří za korunního prince přinášeli oběti bohům, konali očištné rituály a na základě astrologických pozorování určovali, který den je příznivý pro určitou činnost. Nicméně na základě dochovaných pramenů, z nichž naprostá většina pochází až z posledního století trvání asyrského státu, lze jen stěží hodnotit instituci úřadu korunního prince v průběhu celých asyrských dějin. Jsme schopni pouze v hrubých obrysech nastínit tuto funkci v období vlády Sargonovců, které je však v historii Asýrie dobou v mnoha ohledech výjimečnou.⁴⁸

Literatura

- ANNUS, Amar (2002): *The God Ninurta in the Mythology and Royal Ideology of Ancient Mesopotamia* [SAAS XIV]. Helsinki. Helsinki University Press.
- BAKER, Heather D. (ed.) (2000): *The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire: H – K* [PNA 2/I]. Helsinki. Helsinki University Press.
- BAKER, Heather D. (ed.) (2001): *The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire: L – N* [PNA 2/II]. Helsinki. Helsinki University Press.
- BAKER, Heather D. (ed.) (2002): *The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire: P – S* [PNA 3/I]. Helsinki. Helsinki University Press.
- BORGER, Riekeley (1956): *Die Inschriften Asarhaddons, Königs von Assyrien*, [AfO Beih. 9], Graz

COLE, Steven W. a MACHINIST, Peter (1998): *Letters from Assyrian and Babylonian Priests to Kings Esarhaddon and Assurbanipal* [SAA XIII]. Helsinki. Helsinki University Press.

FALES, F. M. a POSTGATE, J. N. (1995): *Imperial Administrative Records, Part II* [SAA XI]. Helsinki. Helsinki University Press.

GRAYSON, A. Kirk (1996): *Assyrian Rulers of the Early First Millennium B. C., Part II*, [RIMA III]. Toronto. University of Toronto Press.

KWASMAN, Theodore a PARPOLA, Simo (1991): *Legal Transactions of the Royal Court of Nineveh, Part I* [SAA VI]. Helsinki. Helsinki University Press.

LANFRANCHI, Giovanni B. a PARPOLA, Simo (1990): *Letters from the Northern and Northeastern Provinces* [SAA V]. Helsinki. Helsinki University Press.

LIVINGSTONE, Alasdair (1989): *Court Poetry and Literary Miscellanea* [SAA III]. Helsinki. Helsinki University Press.

LUCKENBILL, Daniel David (1924): *The Annals of Sennacherib* [OIP II]. Chicago. The University of Chicago Press.

LUKKO, Mikko a BUYLAERE, Greta Van (2002): *The Political Correspondence of Esarhaddon* [SAA XVI]. Helsinki. Helsinki University Press.

MATTILA, Raija (2002): *Legal Transactions of the Royal Court of Nineveh, Part II*, [SAA XIV]. Helsinki. Helsinki University Press.

MELVILLE, Sarah C. (1999): *The Role of Naqia/Zakutu in Sargonid Politics* [SAAS IX]. Helsinki. Helsinki University Press.

MILLARD, Alan (1994): *The Eponyms of the Assyrian Empire 910 – 612 BC* [SAAS II]. Helsinki. Helsinki University Press.

NISSINEN, Martti (1998): *References to Prophecy in Neo-Assyrian Sources* [SAAS VII]. Helsinki. Vammalan Kirjapaino Oy.

NOVÁKOVÁ, Nea, PECHA, Lukáš a RAHMAN, Furat (1998): *Dějiny Mezopotámie*. Praha. Karolinum.

PARPOLA, Simo (1997): *Assyrian Prophecies* [SAA IX]. Helsinki. Helsinki University Press.

PARPOLA, Simo (1993): *Letters from Assyrian and Babylonian Scholars* [SAA X]. Helsinki. Helsinki University Press.

PARPOLA, Simo (1970): *Letters from Assyrian Scholars to the Kings Esarhaddon and Assurbanipal* [AOAT 5/1]. Neukirchen-Vluyn. Neukirchener Verlag.

PARPOLA, Simo (1983): *Letters from Assyrian Scholars to the Kings Esarhaddon and Assurbanipal* [AOAT 5/2]. Neukirchen-Vluyn. Neukirchener Verlag.

PARPOLA, Simo (1987): *The Correspondance of Sargon II, Part I: Letters from Assyria and the West* [SAA I]. Helsinki. Helsinki University Press.

PARPOLA, Simo a WATANABE, Kazuko (1988): *Neo-Assyrian Treaties and Loyalty Oaths* [SAA II]. Helsinki. Helsinki University Press.

PARPOLA, Simo a Porter, Michael (2001): *The Helsinki Atlas of the Near East in the Neo-Assyrian Period*. Helsinki. Helsinki University Press.

PERROT, Georges a CHIPIEZ, Charles (1884): *A History of Art in Chaldea in Chaldea and Assyria*. Lodon. Chapman and Hall.

PORTER, Barbara Nevling (2004), *Ritual and Politics in Assyria: Neo-Assyrian Kanephoric Stelai for Babylonia*, in: *Hesperia Supplements*, Vol. 33, XAPIΣ: *Essays in Honor of Sara A. Immerwahr*, s. 259 – 274, American School of Classical Studies at Athens

RADNER, Karen (ed.) (1998): *The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire: A* [PNA 1/I]. Helsinki. Helsinki University Press.

RADNER, Karen (ed.) (1999): *The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire: B – G* [PNA 1/II]. Helsinki. Helsinki University Press.

48) Tento článek vznikl jako výstup projektu „*Pastýři černohlavých*“ (GA ČR) 404/08/J013.

REINER, Erica (ed.) (1999): The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago, Vol. 14 [CAD R]. Chicago. The University of Chicago Press.

STARR, Ivan (1990): Queries to the Sungod [SAA IV]. Helsinki. Helsinki University Press.

STRECK, Maximilian (1916): Assurbanipal, Teil I.. Leipzig.

STRECK, Maximilian (1916): Assurbanipal, Teil II.. Leipzig.

WATERMAN, L. (1930): Royal Correspondence of the Assyrian Empire, Part I. University of Michigan Press.

Použité zkratky

ABL R. F. Harper, Assyrian and Babylonian Letters, Chicago 1892 – 1914

AfO Beih. Archiv für Orientforschung, Beiheft, Berlin, Graz a Horn, 1933 -

AOAT Alter Orient und Altes Testament, Neukirchen-Vluyn, 1968-

BM Muzejní značka objektů uložených v Britském muzeu v Londýně

CAD Chicago Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago, Chicago, 1956-

CT Cuneiform Texts from Babylonian Tablets in the British Museum, London, 1896-

OIP Oriental Institute Publications, Chicago

PNA The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire, Helsinki

RIMA The Royal Inscriptions of Mesopotamia, Assyrian Periods, Toronto, 1987-

SAA State Archives of Assyria, Helsinki 1987-

SAAS State Archives of Assyria Studies, Helsinki 1992-

Barbora Polífková

Prvorozenectví v knize Genesis prizmatem sociální a kulturní antropologie¹

Abstract

Primogeniture, or succession by the eldest son, seems to have been the preferred rule in ancient Israel as this institution is explicitly promulgated in one passage (Dt 21:15-17), and is implicitly assumed in many accounts of individual cases. However, biblical acknowledgment of primogeniture usually occurs in contexts where the rule is broken as in the life histories of important religious and political figures, including Isaac, Jacob, Joseph, and David.

The paper will discuss possible interpretations of these transgressions with the help of textual analysis confronted with archeological picture of the times, where the crucial texts redactions were done. Basically the main concern of the paper is not the historical or anthropological "correction" of biblical text but deeper understanding of the editorial intentions which undoubtedly transformed the ancient traditions about ancestors.

1) Text je jedním z výstupů projektu „Problematika příbuzenství v posvátné symbolizaci hebrejské bible“, financovaného Programem rektora Masarykovy univerzity na podporu tvůrčí činnosti studentů.